

Izveštaj sa dvodnevnog trening seminara “Borba protiv trgovine ljudima na jugu Srbije i Kosovu”

SADRŽAJ

Bazične informacije o treningu	1
Struktura učesnika/ca i ostale relevantne informacije	2
Priprema treninga, ciljevi i sprovođenje	3
Evaluacija treninga	8
Unapređenje znanja učesnika/ca	9

Bazične informacije o treningu

Dvodnevni trening seminar “Borba protiv trgovine ljudima na jugu Srbije i Kosovu” sproveden je po unapred pripremljenoj metodologiji, sa ciljem unapređivanja znanja i kompetencija onih koji mogu doći i dolaze u dodir sa žrtvama trgovine ljudima, a sa područja su okružnih i opštinskih centara juga Srbije i Kosova. Cilj ovog dvodnevnog treninga bio je bliže upoznavanje učesnika i učesnica sa samim fenomenom trgovine ljudima, relevantnim međunarodnim instrumentima i zakonskim okvirom, razlikama između trgovine ljudima i krijumčarenja, ali i novim trendovima u ovoj oblasti i nacionalnim mehanizmom upućivanja. Očekivani ishod treninga bio je unapređivanje saradnje i angažovanja lokalnih aktera u slučajevima upućivanja i postupanja sa (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima. Trening je sproveden u sklopu projekta “Prekogranična saradnja u borbi protiv trgovine ljudima” koji sprovode Centar za mir i toleranciju i Romski centar za demokratiju.

Struktura učesnika/ca i ostale relevantne informacije

Trening je održan je u hotelu Royal Putnik u Vranju 16. i 17. jula 2022. godine, uz prisustvo 19 osoba, od toga 15 učesnika/ca (9 žena i 6 muškaraca) iz lokalnih, relevantnih institucija i organizacija. U **Aneksu 1** ovog izveštaja nalazi se spisak svih učesnika i učesnica, sa njihovim kontakt podacima, kao i informacijama koje su lokalne institucije i organizacije predstavljali. Ispred UG Atina, trening seminar je vodila Marija Pantelić, projektna koordinatorica.

Treningu su prisustvovali učesnici i učesnice iz različitih institucija, kao i organizacija civilnog društva, i to: predstavnici jedinica lokalne samouprave iz opština Ranilug (1), Parteš (2), Bujanovac (1), Preševo (2), sutkinja (1), kao i organizacije Moravski biser (1), NVO CDKD (1), Ženski inkluzivni centar (2), Future (1), i Be Active 16 (1). U **tabeli broj 1** prikazana je struktura polaznika i polaznica po sektorima.

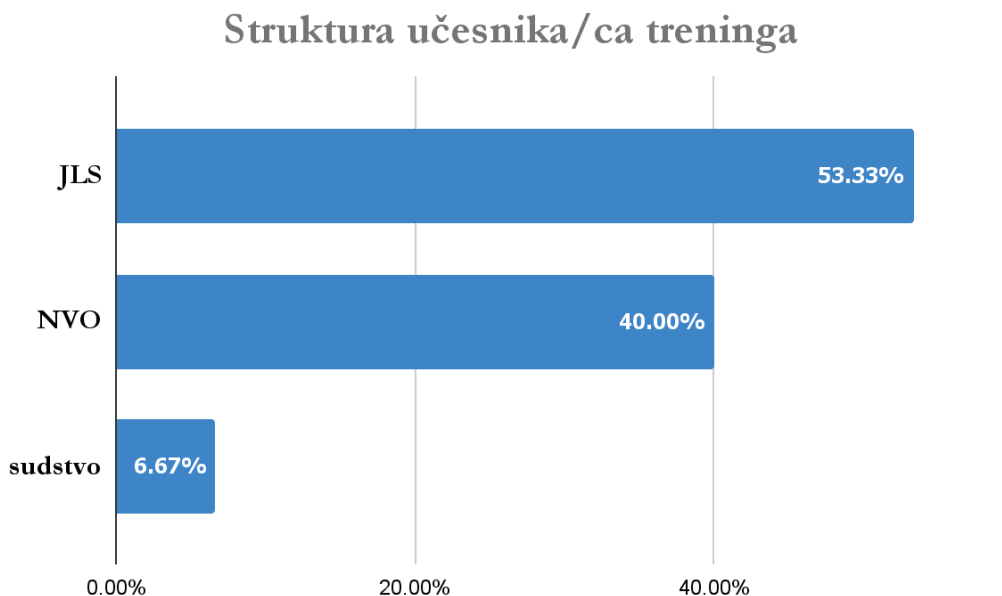

Tabela 1 - zastupljenost polaznika/ca po sektorima u kojima rade

“Prekogranična saradnja u borbi protiv trgovine ljudima”

Priprema treninga, ciljevi i sprovođenje

Trening "Borba protiv trgovine ljudima na jugu Srbije i Kosovu" je sproveden prema unapred pripremljenoj agendi i metodologiji, bez značajnih odstupanja. Agenda se može naći u **Aneksu 2** ovog izveštaja. Nakon što je predstavnica Romskog centra za demokratiju, Ivana Stošić, pozelela dobrodošlicu i uspešan rad polaznicima/cama, predstavljen je plan sprovođenja treninga, a zatim je usledila sesija upoznavanja, kao i popunjavanje ulaznog testa koji je za cilj imao da mapira poznavanje osnova Standardnih operativnih procedura. Isti test rađen je i na kraju samog treninga, kako bi se uporedili nivoi znanja i razumevanja preporučenih procedura. Rezultati oba testa mogu se naći u odeljku ovog izveštaja pod nazivom Unapređenje znanja učesnika/ca (na strani broj 10).

Nakon uvodnog dela, trenerica Marija Pantelić ukratko je upoznala prisutne sa oblastima rada Udruženja građana "Atina" koje je već 20 godina posvećeno pružanju podrške i zaštite za žrtve trgovine ljudima i rodno zasnovanog nasilja. Poseban naglasak stavljen je na individualan pristup usmeren ka žrtvi (njenim specifičnim potrebama, a ne potrebama zaposlenih) kao i na neophodnost dobrovoljne participacije žrtava koja je presudna kako za rad tako i za uspostavljanje efektne komunikacije.

Usledila je prva sesija prvog dana treninga, koja je ujedno predstavljala i uvod u temu, upoznavanje sa definicijom trgovine ljudima, relevantnim međunarodnim instrumentima, nacionalnim zakonodavstvom, ali i ključnim izveštajima u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, kako na evropskom tako i na međunarodnom nivou. Učesnici su, tokom ove sesije, imali prilike da se detaljno informišu o elementima samog krivičnog dela, oblicima trgovine ljudima koji se mogu sresti, ali i da saznaju koji su oblici eksploatacije najčešći na teritoriji Evropske Unije i država Zapadnog Balkana. Tokom ovog dela sesije, učesnici/ce su se najviše interesovali za razlike u zastupljenosti radne eksploatacije, kao i za načine na koje se različiti oblici eksploatacije mogu najlakše prepoznati.

Tokom drugog dela sesije, navedene su najčešće predrasude o trgovini ljudima, ali i naglašena sva prava koje žrtve trgovine ljudima imaju, uz poseban osvrt na ona prava koja se najčešće krše, tj. često nisu dostupna, u praksi (princip nekažnjavanja, pravo na zaštitu tokom istraga i sudskih postupaka, te pravo na obeštećenje). Trenerica je navela da je

veoma važno imati na umu i da pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima ne sme biti uslovljeno njihovom spremnošću za saradnju sa državnim organima.

U narednom segmentu, predstavljene su sličnosti i razlike između krijumčarenja i trgovine ljudima, sa osvrtom na okolnosti u kojima krijumčarenje može da preraste u eksploataciju kako bi učesnici/ce lakše prepoznali o kom delu je reč. Pitanja učesnika/ca bila su usmerena na konkretne primere iz prakse tokom rada mobilnih timova UG "Atina" na terenu, i na aspekt pristanka koji se, kada je reč o trgovini ljudima, ne uzima u obzir. Jedno od pitanja bilo je i da li znatno lošiji uslovi putovanja od dogovorenih (primoravanje na put u hladnjači, smeštanje nekoliko desetina osoba u kombi, nasilje tokom samog puta, itd.) podrazumevaju da više nije reč samo o krijumčarenju, ili je potrebno da postoji još nešto od elemenata trgovine. Trenerica je takođe upoznala učesnike/ce sa primerima kada je krijumčarenje po dolasku u zemlju konačnog odredišta prerاسlo u situaciju eksploatacije, odnosno konkretno u dužničko ropstvo.

Poslednji deo prve sesije bio je posvećen aktuelnim trendovima kada je trgovina ljudima u pitanju, kao i uticajem koji su migracije i pandemija imale na ovaj fenomen. Pored znatnog pogoršanja položaja osoba koje se već nalaze u situaciji radne eksploatacije, kao i prisilnog kućnog rada, navedeno je i preusmeravanje trgovaca ljudima na onlajn prostor, što je ujedno i indikator njihove prilagodljivosti i organizovanosti na globalnom nivou. Trenerica je u ovom delu učesnicima predstavila i publikaciju UG "Atina" iz 2020. godine pod nazivom "Iza ekrana: Analiza zloupotreba žrtava trgovine ljudima u digitalnom okruženju", a koja obuhvata iskustva 178 devojaka i žena koje su u periodu od 2015. do 2020. godine koristile "Atinine" programe podrške i zaštite. Rezultati ove analize pokazuju da je 42% ispitanica preživelo je neki od oblika digitalnog nasilja (sajberproganjanje, osvetničko objavljivanje eksplicitnog sadržaja, impersonacija), kod 31% njih digitalno nasilje bilo direktno povezano sa situacijom trgovine ljudima, kako u svrhu vrbovanja tako i u svrhu eksploatacije. Pored toga, 65% ispitanica bilo je izloženo i digitalnim pretnjama koje su najčešće za cilj imale zastrašivanje u svrhu promene ili povlačenja iskaza ili izjave žrtve u krivično-pravnom postupku. Učesnici/ce su se, na kraju sesije, osvrnuli na objavljivanje eksplicitnog sadržaja bez saglasnosti, odnosno na odgovornost koju samo učešće u kreiranju ovakvog sadržaja nosi. Trenerica je skrenula pažnju da žrtva nikada nije kriva za pretrpljeno nasilje ili eksploataciju, te da se ne sme odgovornost za isto stavljati njoj na teret. Za nasilje je uvek i isključivo odgovoran nasilnik, jednako kao što je za eksploataciju uvek i isključivo odgovoran trgovac ljudima. Sesija je zatvorena navodom da se internet mora posmatrati jednako značajnim kao i fizički prostor, naročito zbog vremena koje većina provodi onlajn. Okriviti internet za onlajn nasilje znači skinuti krivicu sa počinitelja,

te je važno da se fraza “to je samo internet“ ne koristi za opravdavanje i nereagovanje jednako kao što se izraz “to je njihova privatna stvar“ upotrebljava u te svrhe kada je reč o nasilju u porodici.

Druga sesija prvog dana “Dekonstrukcija predrasuda i stereotipa o fenomenu trgovine ljudima” izvedena je u obliku interaktivne grupne vežbe. Učesnici/ce su podeljeni u dve grupe, i dobili su priču o Lejli i Muhamedu na osnovu koje je njihov zadatak bio da navedu osobine likova, koristeći informacije koje imaju na raspolaganju. Druga grupa dobila je dodatni deo priče koji je služio kao objašnjenje prvog dela, dok je prva grupa imala uvid samo u prvi deo priče.

Priča o Lejli i Muhamedu

Nil je velika, dugačka reka puna krokodila. Postoji samo nekoliko mostova preko kojih se reka može preći.

Lejla živi na obali reke. Ona ima 17 godina i ludo je zaljubljena u Muhameda koji živi sa druge strane reke. Lejla je odlučila da ga poseti, i zato odlazi kod Ahmeda i moli ga da je preveze na drugu obalu. Iako Ahmed ima i vremena i čamac, on ne želi da preveze Lejlu.

Lejla ne odustaje, odlazi kod Tarika i moli ga da je on prebaci na drugu stranu reke. Tarik pristaje, ali samo pod uslovom da Lejla provede noć sa njim i da krenu rano ujutru. Lejla je toliko želela da vidi Muhameda da je pristala da provede noć sa Tarikom i u rano jutro on ju je prevezao na drugu obalu.

Lejla je jedva čekala da vidi Muhameda. Kada je konačno pronašla njegovu kuću, ispričala mu je kakve je sve poteškoće imala dok je stigla do njega. Muhamed ju je tada oterao od sebe.

Lejla je sva tužna šetala uz obalu reke, boreći se sa suzama. Tada je sreća Amira koji ju je pitao zašto plače. Lejla mu je ispričala svoju priču.

Amir je otišao kod Muhameda i bez reči ga dva puta snažno udario u lice.

Drugi deo priče

Lejla je sedamnaestogodišnja srednjoškolka, a Muhamed je njen profesor. On je srećno oženjen. Ahmed je takođe profesor u istoj školi, i Muhamedov prijatelj. Tarik je Lejlin deda koji dugo nije video svoju omiljenu unuku. Njih dvoje su proveli celu noć zajedno pijući čaj i pričajući. Amir je ubica psihopata – luda je sreća da je samo udario Muhameda u lice.

Nakon što su svi završili zadatak, predstavnik/ca svake grupe je pročitao/la navedene osobine svih likova, koje su se znatno razlikovale između grupa, i nakon toga je prva grupa imala priliku da vidi ostatak priče. Cilj vežbe je da se pokažu uticaj stereotipa i predrasuda na doživljaj osoba i mišljenje o njihovim postupcima, naročito kada su u pitanju diskriminirane grupe, ali i potreba da se samoinicijativno dopune nedostajući elementi, kako bi se stvorio privid bolje informisanosti. Ovo je naročito opasno u radu sa osobama koje su preživele eksploataciju i nasilje, jer se na osnovu nepotpunih informacija kreira stav (često i veoma javno) koji im nanosi dodatnu štetu, tj. dovodi do sekundarne viktimizacije i traumatizacije. Diskusija nakon vežbe poslužila je upravo tome da se definišu sekundarna i tercijarna viktimizacija, situacije koje najčešće mogu dovesti do istih, ali i da se učesnici/ce upoznaju sa preventivnim delovanjem u cilju zaštite osoba koje su preživele eksploataciju i nasilje.

Poslednja sesija prvog dana bila je posvećena nacionalnom mehanizmu upućivanja u Srbiji (i na Kosovu), kao postojećem okviru za saradnju putem kojeg državni/e akteri/ke ispunjavaju svoje obaveze u oblasti zaštite i promocije ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, i koordiniraju svoje napore u strateškom partnerstvu sa civilnim društvom. Osnovni cilj nacionalnog mehanizma za upućivanje jeste da se osigura poštovanje ljudskih prava žrtava i da se obezbedi efikasan način da se one upute do aktera koji će im pružiti adekvatnu pomoć i podršku. Nacionalni mehanizmi upućivanja takođe mogu pomoći poboljšanju državnih strategija i procedura vezanih za širok spektar pitanja, kao što su pravila vezana za boravak i repatrijaciju, kompenzaciju, i zaštitu svedoka/kinja. Trenerica je, ovom prilikom, predstavila i strateški i operativni nivo mehanizma, kao i konkretne uloge aktera/ki, te vidove podrške i pomoći koje mogu pružiti žrtvama trgovine ljudima. Pitanja učesnika/ca ticala su se mogućnosti da se mehanizam replicira na lokalnom operativnom nivou, te kako formalnih tako i neformalnih načina da se poboljša i unapredi međusobna saradnja.

Prva sesija drugog dana treninga bila je svojevrsan nastavak diskusije o nacionalnom mehanizmu upućivanja. Sesija pod nazivom "Izazovi i resursi za ostvarivanje međusektorske saradnje" pre svega je imala u fokusu formalne odnose između pripadnika jedinica lokalne samouprave i civilnog sektora, ali i međuopštinsku saradnju koja doprinosi boljem funkcionisanju sistema na lokalnu. U okviru ovog segmenta, trenerica je učesnicima/cama predstavila i dokument Standardne operativne procedure za postupanje sa žrtavama trgovine ljudima, koji je usmeren je na jačanje partnerstava između svih relevantnih aktera na lokalnom, nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, u

"Prekogranična saradnja u borbi protiv trgovine ljudima"

zaštiti ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, posebno radi unapređenja identifikacije, pomoći i zaštite žrtava trgovine ljudima. Ovaj dokument, između ostalog, definiše i ko je odgovoran za različite opisane radnje, koje radnje treba preduzeti, kada ih primeniti, kako će se izvršavati opisane radnje, kao i kako će se odvijati saradnja između različitih relevantnih aktera. Pored toga, učesnicima/cama su predstavljene i:

- svaka od pet faza postupanja koje prepoznaje sam dokument, kao i indikatori za preliminarnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima.
- pobrojani su svi sistemi koji mogu izvršiti preliminarnu identifikaciju i izvršiti upućivanje žrtava.
- predstavljeno je postupanje profesionalaca u fazi preliminarne identifikacije kao i šta je sve neophodno uraditi prilikom kontakta sa žrtvom i to: procena neophodnosti hitne pomoći, bezbednosti žrtve, informisanje žrtve o njenim pravima, upućivanje na sistem podrške i zaštite.
- poseban osvrt načinjen je ka naglašavanju dužnosti prijavljivanja okolnosti slučaja nadležnim institucijama.
- objašnjena je procedura prijave sumnje ukoliko se radi o potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima, pri čemu je naglašeno da prijavu prema dokumentu Standardnih operativnih procedura treba vršiti ka nadležnoj organizacionoj jedinici pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, nadležnom Višem tužilaštvu, Centru za zaštitu žrtava trgovine ljudima i nadležnom Centru za socijalni rad.

U ovom delu je bilo pitanja i komentara od strane učesnika/ca da li je potrebno praviti razlike kada se radi o maloletnoj žrtvi, te da li sumnju na trgovinu ljudima treba prijaviti svima ili je dovoljno prijaviti samo jednoj od navedenih institucija. Zaključak i preporuka data prisutnima jeste da je potrebno prijaviti sumnju bilo kome od pomenutih aktera, ali da bi idealno bilo poslati istu prijavu na sve adrese. Sa učesnicima/cama su podeljeni i najznačajniji kontakti na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Druga sesija drugog dana treninga "Komunikacija sa (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima" dala je učesnicima/cama bliži uvid u postupanje kada je reč o direktnom radu sa osobama koje su preživlele trgovinu ljudima. Tokom ove sesije, imali su prilike da se informišu o svim osnovnim pravilima komunikacije, da na praktičnim primerima formulacija pitanja vide najčešće greške koje mogu napraviti, te kako da izbegnu izlaganje žrtve retraumatizaciji, i da ostanu u okviru svojih mandata i uloga. Takođe, predstavljena su i pravila komunikacije sa žrtvama kada je neophodno prisustvo i pomoć prevodilaca/kulturnih medijatora/ki. Naglašen je značaj profesionalnih prevodilaca, te pridržavanja pravila poverljivosti i ostalih načela koja se koriste u radu. Pored toga,

trenerica je predstavljala i primere iz prakse koji mogu poslužiti kao okvir za dalji rad učesnika/ca.

Samo neka od ključnih zapažanja bila su da su od presudnog značaja empatija, tehnike aktivnog slušanja i posebno obraćanje pažnje na potrebe žrtve kao i na njeno psihičko stanje. Istaknuto je da je strpljenje jako važno u svakom minutu razgovora, kao i da je potrebno znanje o svim vrstama pomoći koje se žrtvi mogu ponuditi, i važnosti na koji tačno način treba dati informacije o razlogu, svrsi i cilju vođenja razgovora. Kao ključni momenti istaknuti su: kontinuirano razmišljanje o zdravstvenom stanju žrtve, pristup usmerenom na potrebe žrtve, dobro poznavanje sistema podrške i resursa koji su na raspolaganju, kao i da je poželjno potražiti pomoć iskusnijih kolega i tražiti savet, ukoliko se naiđe na prepreke koje u momentu deluju nepremostive.

Trening je zatvoren zaključcima o značaju multisektorske saradnje u svakoj fazi od preliminarne identifikacije do organizacije mreže podrške, oslanjajući se na resurse koji postoje na nacionalnom ali i lokalnom nivou.

Evaluacija treninga

Evaluacija se sastojala od osam pitanja, i to: kako bi učesnici/ce ocenili organizaciju obuke, u kojoj meri je obuka ispunila njihova očekivanja, kako ocenjuju kompetencije i način rada trenerice, u kojoj meri su unapredili svoja znanja vezana za temu obuke, te da li su znanja i veštine koje su stekli na ovoj obuci primenjivi u njihovom praktičnom radu. Rezultati evaluacija ukazuju na visoko zadovoljstvo učesnika/ca informacijama i znanjem stečenim u okviru ovog treninga, kao i na relevantnost prezentovanog materijala u praksi.

Evaluacija treninga

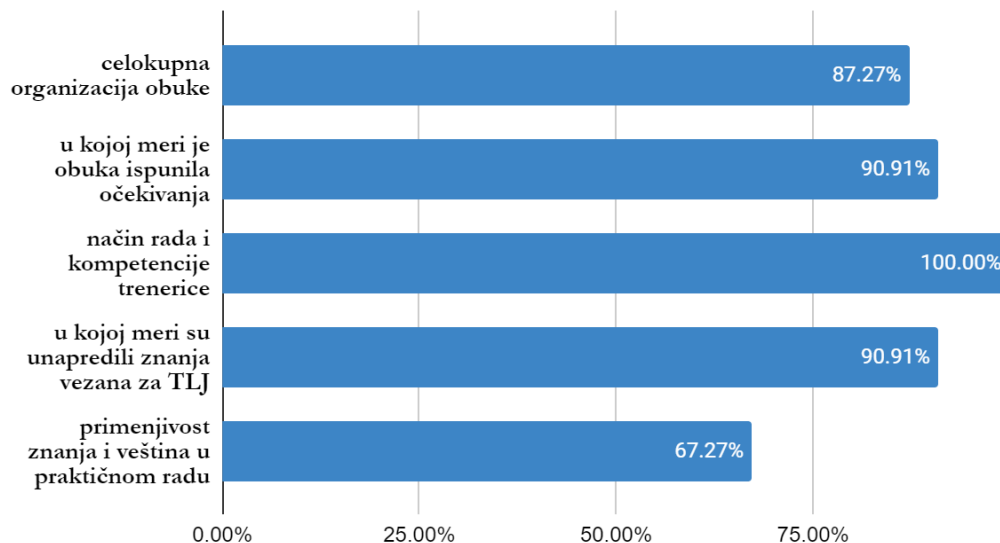

Tabela 2 Rezultati evaluacije treninga

Unapređenje znanja učesnika/ca

Ulazni/izlazni test sastojao se od deset osnovnih pitanja, koja su imala za cilj da ukažu na nivo znanja učesnika/ca pre treninga, ali i da pokažu koliko je njihovo znanje unapređeno tokom obuke. Pitanja na testu odnosila su se na samu definiciju trgovine ljudima, ali su obuhvatala i neke od najčešćih predrasuda kada je ovaj fenomen u pitanju. Takođe je jedno od pitanja na testu bilo da li je svaki predstavnik/ca sistema u obavezi da prijavi sumnju na trgovinu ljudima.

Izlazni testovi pokazuju značajno unapređenje znanja svih učesnika/ca, čak 23,01%, međutim pitanje vezano za to da li trgovina ljudima podrazumeva neku vrstu putovanja/prevoza, kretanja kroz zemlju ili prelazak državnih granica pokazalo se kao naročito izazovno.

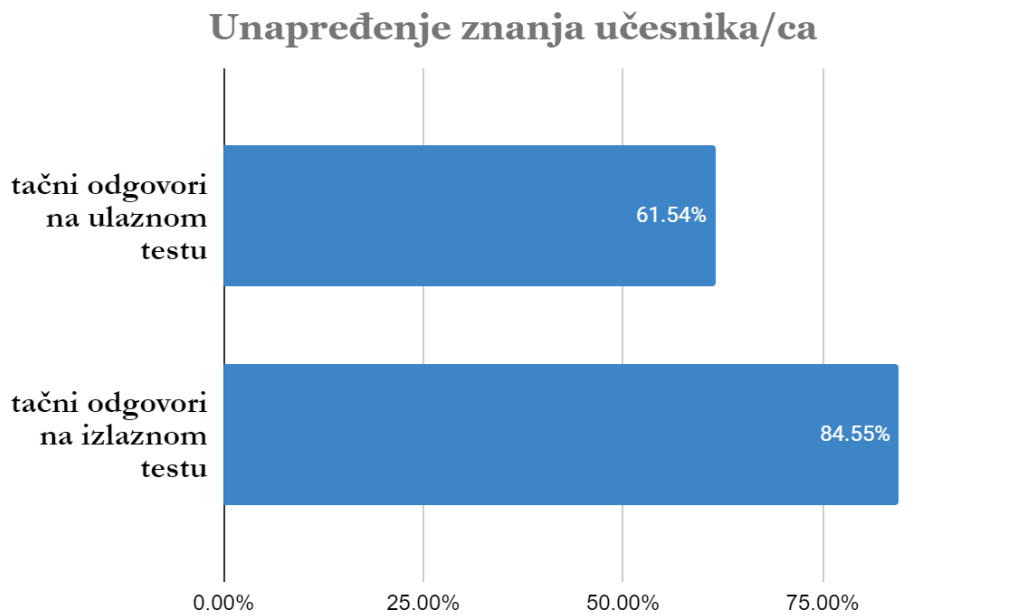

Tabela 3 Unapređenje znanja učesnika/ca treninga